

על פסק יחודי להצלת ס"ט אנשי הצוללת "דקר"

לזכר אבי מורי ורבי ר' יעקב ב"ר יוסף נתן די"ר ברמסון ז"ל,
שחקדיש חייו לחקר נפש האדם ותעלומות חבריאה וחיח לידיד
אמת של בית מרן הרב זצ"ל.

פתח דבר

בסוף "הד הרים", "קבוצת מכתבים מאת הרב ר' יעקב משה חרל"פ זצ"ל אל
אאמו"ר הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל", מהדורה שניה תשל"א, מובא גם
מכתב ממרן הרב ר' צבי יהודה זצ"ל.
במכתבו¹ מספר על מעשה שהיה של הוצאת רוח מגולגל - דיבוק - מגופו של
צעיר. בהמשך מסופר כי הראי"ה זצ"ל הופיע בחלום לסנדלר, שהיה "מיוסר
ביסורים ומכאובים גדולים", ולמחרת קם בריא לגמרי. גם מובא שם כי מרן הרב
זצ"ל השיב לרב מפורסם כרומניה "ע"ד התחבולות החדשות, שנתפשטו בזמן
האחרון לדבר עם המתים, שהשואל כתב שזה יועיל לחזוק האמונה".
שלושת הענינים הנ"ל מראים לא רק שמרן הרב זצ"ל היה מעורה בהתיחסות
לתופעות שמעבר לעולם החושים, אלא אף בעצמו פעל בנדון. אנו נעסוק כאן

1. שם, עמוד קז-קח וכן מצוטט בסיפורי דיבוק בספרות ישראל, מאת גדליה נגאל, ע' 197, וצמח צבי, אגרות
הרב ר' צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, עמוד מ'.

בארוע נוסף, העלמותה של צוללת "דקר", והתיחסותו של מרן הרב צ"י זצ"ל, ממשיך דרכו של אביו, לאפשרות להעזר בדרך המיוחדת של הכוונה מעולם שמעבר לחושים המצויים.

*

נצחונותיה של מדינת ישראל בעזרת בעל מלחמות ומצמיח ישועות, בסוף אייר תשכ"ז בתום מלחמת ששת הימים, הביאו לתמורות רבות במצב מדינתנו ותושביה. רבים, ואנו ביניהם, חשנו כי היה קשר פנימי-רוחני בין זעקתו של מרן הרב צבי יהודה קוק זצ"ל כליל העצמאות: "כן, איפה חברון שלנו, האנחנו שוכחים את זה? והיכן שכם שלנו, ויריחו שלנו, איה, הנשכחתן?!"² - ובין החזרת שלטון ישראל על חלקים גדולים של ארץ ישראל.

הקרבנות שלנו במלחמה ובארועים שונים בשנה שלאחריה האפילו באיזו מידה על צהלת הנצחון המזהיר. בין הארועים האלו היו הטבעת המשחתת אח"י "אילת" והעלמותה של הצוללת "דקר".

ה"דקר" הפליגה בתורף תשכ"ח מאנגליה לארץ, כשעליה ששים ותשעה אנשי צוות. בכ"ד טבת, יום ה, נתקבל ממנה המברק המוצפן השלם האחרון. כלילה, בחצות יום למחרת, הגיעו עוד קטעי שידורים שעוררו חשד כבד, וכבר החלו בחיפושים באותו יום ששי, כ"ה טבת.

עשרות ספינות ומטוסים רבים סקרו במשך אחד-עשר יום שטח עצום, עד ה' שבט בערב. למחרת הכריז מפקד חיל הים, שלמה אראל, בנוכחות שר הבטחון משה דיין והרמטכ"ל חיים בר-לב על הצוללת דקר וצוותה כנעדרים. "יש לי אמון מלא בכושר, בידע המקצועי, בתושיה ובאומץ הלב של מפקד וצוות ה"דקר", ואין

2. לנתיבות ישראל, ח"ב, עמוד קנו.

לי ספק שמה שלא קרה לה, היה זה מעל לכחו של אדם".³
 טבעי הדבר שנפוצו שמועות כי הצוללת נחטפה ע"י הרוסים או אחת ממדינות
 ערב. היות ובצוות היו ששה עשר איש נשואים, הוסיף חשש זה עוד קשיים וחייב
 בירור נוסף להתרת נשותיהם, כדין התרת עגונות.
 במהרה החל הגאון הרב שלמה גורן שליט"א בנסיון להתיר את הנשים מלהיות
 עגונות, ובמחקר מקיף⁴ סיכם את בירוריו. הוא שלל מכל וכל את האפשרות כי
 אנשי הצוות נפלו בשבי. כאשר בכ"א שבט תשכ"ט נתגלה באזור חאן יוניס
 המצוף של ה"דקר", היה בזה סיוע להנחה זאת, כי אמנם שקעה הצוללת בלב ים.
 גם דיווחו של מפקד שייטת הצוללות של הצי הששי של ארה"ב, סייע לביסוס
 היתר העגונות.⁵

מהראוי לציין כי כבר ביום ג, כט טבת תשכ"ח, ביום החמישי לחיפושים,
 הופיעה בעתונות כתבה המספרת שפאראפסיכולוג [צ"ל פאראגנוסט, כי הפארא-
 פסיכולוג הוא החוקר] הולנדי, ג'ראר קרואזט,⁶ מציע את עזרתו בחיפושים אחר
 ה"דקר". צוין שם כבעל מוניטין עולמיים, אשר שמו והצלחתו גדולים במיוחד
 בפיענוח תעלומות הקשורות בכל הנוגע לאנשים שטבעו. בעשרות מקרים הביא
 לגילויין של גופות שנפלו בנהרות בהולנד, ואף הוזמן לארה"ב לעזרת המשטרה שם.
 במאמרים רבים תאר החוקר הנודע, פרופ' טנהאף את יכלתו המפליאה של קרואזט.
 אינני יודע אם נעזרו מייד בהצעתו האדיבה, אך למרות שהאיש היה מוכר לי
 היטב, לא חשכתי עליו, ולא ראיתי אותה כתבה, עד שבסוף השבוע השתנתה התמונה.

3. עתון "מעריב", ז שבט, תשכ"ח.

4. בחוברת מאורות ג, חורף תשמ"א, חרבות חראשית, חיכל שלמת.

5. בענין החוכחות מכאן, עיין שם, ע' 17, וכן ע' 85.

6. כך שמו גם בספרו של ד"ר חיים ברנט - מעמוד 54 ואילך, ואילו בספרו של פרופ' יעקב בזק (עיין לחלו
 חערה 19) שמו ג'ררד קרואזט, מע' 22 ואילך. לפי מיטב זכרוני לא זייק בזק בציינו כי חית יתודי, ורק
 מובא באוטוביוגרפיה שלו שאביו היה יחודי. ממילא מובן שחלח עליו חקאטגוריה של נרדפי תנאים.

*

ביום החיפושים השמיני⁷ התעוררנו ליזום את הבאת הפאראגנוסט קרואזט מהולנד. אך המאמצים הקדחתניים כליל שבת ובשבת כבוקר עלו בתהו. במיוחד איכזבה הסתייגותו של ראש החוג למחקר הפאראפסיכולוגיה בירושלים, דר' חיים ברנט, כי אין לו אימון ביכולתו של קרואזט ולכן מנוע מלהמליץ עליו בפני ראש הממשלה.⁸

דוקא בשעת משבר, עלה הרעיון לגשת למרן הרב צבי יהודה זצ"ל, ולהתיעץ אתו. השעה היתה כבר קרוב לחצות, וסביר שהרב יישב בסעודת שחרית כשנגיע. ואמנם מצאנו את הרב בראש השלחן בסעודת השבת, ולידו גיסו, הרה"ג ר' נתן שלום רענן זצ"ל, וכן הרה"ג ר' מרדכי פרום זצ"ל - חתנו של הרב רענן, ובנו - הרב שלמה רענן - יבדלח"א. כולם תמהו על כוואנו, הסברנו בקיצור, וכין הדברים הדגשתי שהאיש נחשב למומתה גדול ועשרות פעמים סייע למשטרה בנדון. ומאידך,

7. חיה זה כליל שבת, אור לדי שבט, כשחזרנו חביתה אחרי התמילה. בדרך חביתה אמר לי הרב עוזי קלכחיים שליטי"א, אז ר"מ בישיבת ירושלים לצעירים: "חנה, חרי סיפרת לי על מומחה בחולנד חמסייע למשטרה באיתור מי שחלך לאיבוד, על פי כחותיו העל-חושיים, למח שלא יעזר לנו בגילוי הצוללת?" התרגשתי, כי אמנם צדק, והכיתי על חטא שכל אותו שבוע נורא של חיפושים וחרדות לא נזכרתי בקרואזט, הפאראגנוסט שעזר לרבים בגילוי אלח שאבדו ונעלמו, ובמיוחד במקרים שטבעו וחיו מתחת לפני חמים, בתעלותיה, נחרותיה ואגמיח של חולנד.

8. קיצרתי בסעודת ליל שבת ופניתי לר' אברהם חופמן, באותם ימים חיועץ המשפטי של משרד הפנים. ביחד חלכנו לבית ראש הממשלה, לוי אשכול ז"ל. אך חשומרים לא נתנו לנו לחכנס, וכך הסתפקנו במסירת מידע על קיומו של קרואזט ויכלתו לעזור בגילוי הצוללת. למחרת חשכמתי קום, התפללתי, אך לא חיתה לי מנוחה והחלטתי להגיע אל אחד מראשי המדינה, ולשכנעו לפעול במחירות. הפעם הצטרף אלי שכני ר' ציון גרמי ז"ל [שנפטר לפני כמה חדשים וכיחן בתפקידו האחרון כסמנכ"ל המשרד לענייני הדתות]. ביחד חלכנו לראש החוג לפאראפסיכולוגיה, דר' חיים ברנט, שגם כתב ספר קטן ובו מידע רב על אותו קרואזט. מצאנו אותו אך לתמחוני אמר: "לחמליץ על קרואזט! חרי אני בעצמי לא מאמין ביכלתו לעזור!" התאכזבתי, אך חמשכנו, הפעם לפרופטור חוגו ברגמן ז"ל. אך אשתו בקשה לא לחטרידו, בגלל חולשתו בימי זקנותו. חיינו קרובים ליאוש, איך נמשיך? מי ימליץ עבורנו?

מלאי החמצן של הצוללנים עלול להגיע בהקדם לסיומו, לפי הדיווחים של אמצעי התקשורת. בסוף שאלתי: "האם מותר לי לצלצל אליו להולנד, עכשיו, בשבת?" כל הנוכחים הפנו את עיניהם לרב. מה ישיב? האם יש לתת אימון למידע כזה? האם אין בזה איסור "לא תעוננו" וכדומה? והרי הרמב"ם אומר שתופעות כאלה רק דמיון, ולכן אין לתת בהן אימון! וא"כ - ודאי אין לתת רשות לצלצל בטלפון! אך להפתעתנו היתה תשובת רבינו חיובית, ולא רק שהרשה לצלצל, אלא אף הציע שאשתמש בטלפון שבמשרד הישיבה!⁹

כולנו התרגשנו, כי היתה זאת החלטה מבוססת על גישה רצינית מאד של אימון ביכלת הפראגנוסט.¹⁰ קבלתי את מפתח המשרד, נסיתי להתקשר, אך העליתי חרט בידי. מה הלאה?

9. עם זאת חקפיד רבינו מאד להתנגד לכל דבר מאגי, כגון אותו מקרה שחציעו לאשה עקרה לקחת בחשאלח אבנים מסוימות בעלות "סגולה" לבטל את העקרות. כששאל רבינו על כך חשיב בחלסיות: "לא, מתחילים באבן לעקרות, אח"כ אבן לדברים אחרים, ובסוף ממש עבודת עץ ואבן, כל זה חולשה רוחנית...!" [וכבר שקוי"ט הפוסקים בשאלת חילול שבת לצורך פיקוי"ן של חולה, כאשר מדובר בתרופה סגולית, בכתבת קמיע וכיו"ב. אמנם רבו האוסרים, ברם לאידך גיסא רבו גם המתירים. ר' ברכ"י או"ח סי' שא סק"ו בדעת הרמב"ן והרשב"א וביו"ד סי' רצ סק"ב ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' לה אות פא "שרבנו פרץ ז"ל כתב בשבת שמות הקודש, סגולה בדוקה ליושבת על המשבר", וע"י בשו"ת אדמת קודש ח"א יו"ד סי' ו, ובשו"ת מהרש"ם ח"ה סו"ס רכה - לשלוח לצדיק מפורסם שיתפלל (ועיי"ש: מעשה שהיה!), וכן ר' שו"ת צמח צדק - החדשות או"ח סי' לה, ובסי' נשמת אברהם או"ח סי' שא ס"ק יד. המערכת - נ.ג.]
10. כאשר פרסם הרב הסופר, ר' צבי קפלן נ"י שנים רבות אח"כ תאור מרגש על "פסק אחד של מרן הראי"ח" בחוברת "בשיפולי גלימותו", חוצאת מכון פרי הארץ, י"ס עמוד 59, לא יכלתי להימנע מהתחושה שחיה כאן איזה דמיון, "מעשה אבות, סימן לבנים". שם פנו למרן הראי"ח זצ"ל בשאלה אם מותר להפעיל מטבח לפועלים של חפוחמ"ז והמצטרפים אליהם עם מזון בשרי בתשעת חימים, ובעיקר לחציל נפשות מישראל מאיסור אכילת טרף במסעדה ללא כשרות. חיתרו של הרב עורר התרגשות רבה לחכמים שהיו באותו מעמד, "אם כי הייתי נרגש, חספקתי עוד לחטוף מבט על שאר הרבנים, וראיתי שגם הם חופתעו לא פחות ממני מהוראתו של הרב, אבל לא ערער... (שם, ע' 61).
- [מעין זה, וכלפי חילול שווי"ט, ר' בשו"ת מלכי בקודש ח"ב - הערה בעמ' 77 - סגוריה על "הרבנים ומארי דארעא דישראל הגאון המוסרי הרב קוק נ"י כי ראויים אלה לחינו: זיבוטינסקי וחבריו "אשר מסרו נפשם על חגנת עם ישראל בעת הפוגרום"] לחלל עליהם את היו"ט כי עמדו בנפשותיהן עבור חגנת ישראל; אם כי היתה זו סגוריה שלא במקומה אחר שחובר שמעולם לא נצרך, וממילא לא ניתן, החיתור לשווי"ט עצמם, ונידחה למוצאי חג; כידוע. ור' לנתיבות ישראל ח"ב עמ' קצ-קצא. המערכת - נ.ג.]

החלטנו כי ניגש לביתו של אחד מראשי המזרחי בעיר, לד"ר יצחק רפאל. פגשנו אותו בביתו, והוא הציע לגשת לד"ר יעקב הרצוג, ז"ל, אז מנהל לשכת רה"מ, ויועצו.¹¹ כשהגענו, מצאנו בית סגור. השתהינו שם כמה דקות, והנה הגיעה משפחת ד"ר הרצוג - הסברנו לו את סיבת בואנו, והוא התחייב להתקשר בהקדם ללוי אשכול, במוצאי שבת. אך בקשתי שעוד ביום יתקשר. והרי שבת? אמרתי לו שגם הרב צבי יהודה הרשה "לחלל" שבת להצלת הצוות. התרשמנו כי זה שכנע אותנו לפעול מייד. חזרנו סוף סוף הביתה עם תחושה שאמנם הצלחנו. למחרת, ביום ראשון בבוקר ניגש אלי ראש הישיבה וביקש לדעת מה הספקנו בשבת ושאל אותי אם שוחחנו גם עם משה דיין. השבתי בשלילה ואז דרש ממני שאתקשר אליו מייד. וכך עשיתי. ממשרד שר הבטחון נאמר לי שהדברים ידועים לו ועלי לסמוך על מערכת הבטחון שתטפל בענין. מאז נשארתי תחת הרושם העז של האמון של רבנו ביכולתו של המומחה, הרואה במרחקים, עד כדי כך שהורה לפעול בנדון אף בשבת.

*

נותר לנו להתכונן בצדדים ההלכתיים של ההיתר להשתמש בטלפון בשבת לאזעקה למומחה "המסוגל" לראות חפצים או ארועים במרחקים. האם היו רבנים רבים מוכנים לפסוק כך, ובהחלטיות כזאת? המוקד לבירורנו, אחד הענפים של הפסיכולוגיה, הפאראפסיכולוגיה, העוסקת במיוחד בהתנהגות הנפש וכישוריה גם מעבר למחיצות הזמן והמקום בעולמנו. כענין עיסוק בידיעות שמעבר לזמן, יש לדעת הרמב"ם לכאורה איסור וכך פסק בהלכות עכו"ם פרק יא, הלכה ו: "איזהו קוסם, זה העושה מעשה משאר

11. בן מרן חגאון, ר' י.א. הרצוג זצ"ל, ראש הרבנים. אף שחיה שנים רבות טרוד לשרת את חמדינתו, כשגוריו בקנדה וכיוצאם של ארבעה ראשי ממשלה, היה תלמיד חכם מובהק. היה מועמד מועדף לתפקיד הרב הראשי לבריטניה חנדולה, אך מפאת מחלה קשה נבצר ממנו לחיבתו, ולשרת בקודש.

המעשיות כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות. ושם, הלכה ט': "אסור לעונן אע"פ שלא עשה מעשה אלא הודיע אותן הכזבים שהכסילים מדמין שהן דברי אמת, דברי חכמים". וכך גם כתב בספר המצוות, במצוה לא-תעשה לא: "הזהירונו מקיסוס, רוצה לומר שיניע כח הדמיון... מה שיתחדש קודם היותו". ובמצות לא תעשה לב: "ולא תעוננו, לשון חכמים מעונן - אלו אוחזי עיניים - כי כן ציור העיניים הנמנעים תכלית המניעה אפשריים אצל הסכלים והנשים והקטנים רע מאד, ויפסיד שכלם וישיבם להאמין הנמנע והיותו אפשר שיהיה."¹²

אך המעיין היטב בדברי הרמב"ם, גם ביד החזקה, וגם בספר המצוות, ימצא שם פרטים רבים המראים כי כל זה לא שייך לענין יכלתו של מומחה בראיית הפצים במרחק גדול ממנו. ועוד: כאשר המידע שלו בא לסייע לבעיות קשות של המשטרה, ואין להם כל מגמה של הפגנת כח הדמיון, כאחיזת עיניים וכדומה, ליכא למיחש.

ומאד שמחתי שמצאתי סעד לסברה זאת מדברי הרב מנשה בן ישראל בספרו נשמת חיים, במאמר השלישי, סוף הפרק השביעי, וזה לשונו: "וכמו שפתי הוא המאמין לכל דבר, כן לעיקש ולסכל יחשב מי שיכחיש המקובלות מפי אנשי אמת שונאי בצע, אשר אין להם שום כוונה להגדיל כבודם או לתועלת אחר גופי, כי לא לשקר גברו בארץ כי כוונתם לשמיים ולהגיד הדברים כהוייתן".

מרן הראי"ה קוק זצ"ל נשאל בנושא אחר, אך גם במכלול הבעיות בהן עוסקת הפאראפסיכולוגיה. על שאלה בעיסוק בספיריטיזם,¹³ דהיינו יצירת קשר עם מתים

12. דברי הרמב"ם חללו ודאי עמדו לעיני רבינו כשהתרחק שלא לחשתמש באבנים לצורך סגולה לניטול עקרות, כפי שחובא בחערך קודמת. עם זאת יש לעיין היטב בבאור חגרי"א בחלכות מעונן ומכשף שוי"ע יו"ד קעט, סעיף ו, סייק יג, בחבחנתו בין שיטת הרמב"ם, בחמשך לפילוסופים, לבין חבאים אחריו, שחלקו עליו. וחעיר לי חרב יעקב פילבר שליטי"א, שגם כיוון אותי למקור זה, כי יש אמנם חסבורים כי אין ליחס חביאור חזח כאן לגרי"א.

[עיין בספרו של רייב לנדוי על חגרי"א: הגאון החסיד מוילנא עמי רכג חערך 10. תמערכת - נ.ג.].

13. דעת כחן, חלכות מכשף, סימן סט, וחיא התשובה לשאלה שחזכרנו מחד-הרים בפתח דברנו.

בחדר חשוך וכדומה, לא מיהר לאסור לפי הפוסקים "שואל באוב", ו"שואל אל המתים", כי לדעתו יש לדון בפרטים מרובים ושיטות שונות של הפוסקים, וסיכום בזהירות רבה: "ולענ"ד אין כדאי לחזק את האמונה ע"י תחבולות כאלה, הקרובות למכשול איסור. ויותר טוב לקיים "תמים תהיה עם ד' אלקיך".¹⁴

משמע שעדיף לדון מצד הכדאיות ומה שיותר טוב. ואמנם, כאשר מדובר בכירורים רוחניים, של קשר והוכחה בענין עולמות רוחניים שלאחר המות - מוטב להימנע מזה, ולקיים מצות "תמים תהיה וכו'".

אך כאשר יש לפנינו ספק של פקוח נפש, האם לא נרחיט כל התורה כדי להציל נפש אחת מישראל?

ובי"ד הלכות מעונן ומכשף, ס' קעט סוף סעיף ח': "ואם יש בו סכנת נפשות, הכל מותר". וכן בכיבוד הגר"א ולשון הבאר היטב ס"ק ה': "דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים, ג"ע וש"ד". ובכגון זה הלא אמרו: "המתעצל, השואל והנשאל מגונה ושופך דמים",¹⁵ וקו"ח כשזה נוגע לס"ט נפשות ועוד ועוד!

לגבי השאלה העקרונית האם יש "ממש" בכחו של אותו מומחה, ולא רק ש"מדמין שהם דברי אמת" כחשש הרמב"ם בכגון זה, נאמר לרבנו כי האיש

14. וכן חרמ"א, שו"ע יו"ד קעט, סעיף א.

15. ועיין דבריו של רבינו בלתיבות ישראל ח"א, למצות הארץ, ע"י 114 ועוד עיין בשיטת מרן הרב זצ"ל בשינויים בפסיקה בעניני מזלות וחשש כישוף בעקבות השתנות המצב בדורות האחרונים ובעיקר בארץ ישראל: בעזרת כחן, תשובה ו, "ומצינו כמה דברים סגוליים, שמשתינים במשך הזמן או בשינוי המקומות, וכמשי"כ תוסי' במוי"ק דף יא, ע"א ד"ח כוורא [...כמו הרפואות שבשי"ס שאין טובות בזמן הזה...]. שאפילו במה שנאמר מפורש בתלמוד י"ל שנשתנו מפני השינויים של הזמן וכיו"ב. וכן י"ל שתלוי דוקא בתכונת המקום". וכן מביא שם מרב האי גאון "בענינים סגוליים וחשש כישופים שחששו לחם בדורות הראשונים... ואין כח לחפנעים וכחות החיצוניים באוירא דא"י... דכל חשש הוא רק בחו"ל, והרי אפילו בזוגות דחשו לחם חז"ל מאד".

ובתשובה ז שם: "וכיו"ב יש מקום גדול לחקל בא"י יותר מבחו"ל, שהיא ארץ אשר ד"א דורש אותה ומופקעת משליטת מזלות לגמרי. ונראה שמטעם זה אין נוהגים כאן לחזר במה שכתב מפורש בשו"ע יו"ד ס"י קעט שאין נושאים נשים אלא במילוי חלבנת, שהוא מטעם מזל, וס"ל דאין בא"י קפידא בזה...". וע"ע בשו"ת חרשבי"א, המיוחסות לחרמב"ן, סימן רפ"ג, תשובה על נחוש וכשוף.

הצליח בעשרות מקרים לפענח תעלומות, וזכה על כך להערכה רבה מטעם משטרת הולנד. אח"כ נודע לי שכבר כמה ימים לפני כן פירסם עתון "הצופה" כתבה בהבלטה רבה בעמוד הראשון, כפי שהובא לעיל. סביר כי רבנו ראה כתבה זאת, כי הצופה הגיע לכיתו יום יום, וידוע כי נהג לעיין בו, כך שכנראה ידע גם מכאן על קיומו ויכלתו של קרואזט.

מי שיבוא ויטעון כי ידיעה כזאת של צפיה למרחוק היא ענין של נבואה, וכבר הודיעונו חז"ל שאחר חורבן הכית השני אין יותר נבואה - ולכן אין כזה ממש, יטיב לעיין במס' מגילה, דף ג, ע"א. שם מסופר על דניאל שראה לכדו את המראה, ואינהו, הם לא חזו. מאן נינהו - חגי זכריה ומלאכי. "אינהו עדיפי מיניה, דאינהו נביאי, ואיהו, דניאל, לא נביא." רש"י שם, ד"ה דאינהו נביאי: "שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום, והוא לא נשתלח לישראל בשום נבואה." יוצא מכאן כלל חשוב: הגדר של נביא לא נקבע על פי התכונות החריגות, אלא לפי התפקיד, השליחות.

בנוסף לשליחותו של מקום מתקיים כנביא גם: "דאמר מר, אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה", שכת צב, ע"א. וכעין זה בנדרים, לח, עא: "אמר ר' יוחנן: אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו". בעל מסורת הש"ס עומד על ההבדלים בין הגרסאות, ומציין כי מצוה לישב. לענ"ד לא מדובר כאן על תנאים הכרחיים, אלא על תנאים רצויים, אידיאליים. ולראיה, למרות שבלעם נחשב כגדול הנביאים באו"ה, היה ההפך של עניו, אבות פרק ה, משנה יט. לכן, במס' שבת תנא ושייר - עניו, ואילו בנדרים בשבת תנא ושייר - בעל קומה. ממילא ניתן לומר שיש עוד דרישות רצויות, כגון אותה יכולת לצפות מרחוק. לכן: כמו שעשרו של אדם לא עושה אותו לנביא, כך אין לומר כי חוש הראיה למרחקים, מבחינת מקום וזמן יקבע את יכלתו כנביא, אלא שליחותו של מקום כדברי רש"י לעיל, במגילה דף ג.

מכל האמור עולה יפה, כי היה למרן רצ"י בסיס מוצק למתן אימון ביכלת האפשרית של אותו מומחה¹⁶ וכתוצאה מכך איפשר לצלצל בשבת. בזה הראה רבינו יותר הבנה בנושא זה מאשר ראש החוג לפאראפסיכולוגיה בירושלים, שלא היה מוכן אף להמליץ על אפשרות כזאת לפני רה"מ. לעומתו נקט רבינו זצ"ל עמדה ברורה, של יחס חיובי לאפשרויות הנרחבות של יכלת רוחו של האדם, לראות גופים וארועים מעבר למחיצות הגשמיות. ולגבי הנטבעים תתקיים ההבטחה האלקית: "אמר ה', מבשן אשיב, אשיב ממצולות ים".

*

אחרית דבר

מהאמור מתבקש להסיק כי יש לדון בכוכד ראש באפשרות של סיוע בדרכים לא קונבנציונאליות להצלת נפשות בשבת, באמצעות אנשים בעלי כושר מעולם הפאראפסיכולוגיה. אף אם נחשש לדעת הרמב"ם¹⁷ שקשר כזה עלול לגרום לחזוק הכח הדמיוני השלילי, והחלשת האימון ביכלת השכלית, יש לזכור כי לפי הגר"א¹⁸ כל הבאים

16. כחודש ימים יותר מאוחר יצרתי בעקיפין קשר אתו, וחוא ביקש לחביא מפה ימית וכן מומחה - כגון רב חובל, עיימ לחסביר לו את מיקומה המדויק של חצוללת. גם אמר שחדבר קרה בעקבות אסון טבע. דבריו שלא חית כאן ענין של פעולת אויב ונפילת בשבי, תאמו את מסקנותיו של מרן הגר"ש גורן שליט"א, כפי שחוכח גם עייי מציאת חמצוף, וכן לפי המידע שחצטבר במשך יותר מעשרים שנת, עד זמננו.

17. חלכות עכו"ם, פי"א, חלכה ו וחלכה ט.

18. ביאור הגר"א, יו"ד קעט, סייק יג (ורי לעיל הערה 12).

אחרי הרמב"ם חלקו עליו והקלו בזה. מה עוד שבמקרים רבים לא נראה כל פגיעה בחשיבה ההגיונית ועוד קו"ח כשיש רגלים לדבר שניתן להציל באמצעותו במקרים של פקו"נ.

אמנם, אין לנו היום מידע רב על התופעות הללו, ועל אמינות האישים האלה. מרן הראי"ה זצ"ל מעיר כי בימינו אין מי שבקי בכישוף ולכן חסר מהתנאים לחדוש הסנהדרין, כי יש דרישה מחבריה לדעת את הנושא הזה. אבל זה חסרון הניתן לתיקון, כי הגמרא במסכת סנהדרין, דף סח ע"א אומרת כי יש אמנם איסור מוחלט לעשות דברים לפי כישוף, אבל ללמוד - מצוה. ושוב יש לזכור כי הקשר בין היכלת לצפות למרחקים, מעבר למחיצות, לבין כישוף, כמעט ולא שייך, ואף המחמיר בכישוף יתכן ויקל בעניננו. במדינות רבות יש מחלקות וחוגים ללמוד פאראפסיכולוגיה, וראוי להעזר במידע המצטבר למטרות חיוביות, ובודאי לשעת חירום.

אי לאו מסתפינא, הייתי מציע להקים מרכז מידע ממנו ניתן לקבל את האינפורמציה הדרושה לכל מקרה, ובכל שעה, על אישים שהוכיחו את עצמם פעמים רבות, על פי קריטריונים אובייקטיביים, בכישוריהם המיוחדים. ברור שמרכז מידע זה יעמוד בקשר הדוק עם הרבנות הראשית לישראל, וממנה תקבל את הנחיותיה לפעילות המעשית, ולתועלת כל הנוקמים לו.

ויידע כל פעול, כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, כי בצלם אלקים עשה את האדם.¹⁹

19. ספרות מומלצת על פאראפסיכולוגיה:

1. מבוא לפאראפסיכולוגיה, מאת ד"ר חיים ברנט, ספרית דני, חוצאת ראובן מס.
2. למעלה מן החושים מאת ד"ר יעקב בוק, חוצאת דביר, ת"א, תשכ"ח.

